

INSAJDESKA TRGOVINA

Nenad Simić

Sažetak: Ovaj problem još je delikatniji od pranja novca. Insajderska trgovina znači korišćenje vremenskog razmaka pre obelodanjivanja „privilegovane informacije“ u cilju špekulacija. To često nastaje zbog vremenskog jaza između odluke borda direktora i zvanične primene te odluke.

Ključne reči: pranje novca, insajderska trgovina, privilegovana informacija

Abstract: This problem is even more delicate than money laundering. Insider trade means use of the time gap prior to the announcement of the 'privileged information' for the purpose of speculation. It often occurs due to the time difference between the decision of the Board of Directors and the official implementation of the decision in question.

Key words: money laundering, insider trade, privileged information

Uvod

Što se tiče kotiranih kompanija na berzi, svrha čitavog postupka obezbeđenja jeste da se osigura ravnopravni tretman svih aktera. Princip je zasnovan na premisi da tržište može biti onoliko efikasno koliko svi investitori imaju ravnopravni položaj u odnosu na pristup informacijama. Rizik koji se ovde pojavljuje je da mali investitori mogu da dobiju utisak kako je tržište u rukama malog broja glavnih igrača, te da se udalje od trgovine akcijskim kapitalom i obveznicama.

Insajderska trgovina

Šteta koju donosi insajderska trgovina nanosi se samom tržištu, njegovoj reputaciji i imidžu. Veoma slično kao kada vas nije briga za pranje novca.

EU je objavila kodeks ponašanja koji se odnosi na insajder trgovinu 1974. godine, a 1982. godine izdata je Direktiva o periodičnom objavljivanju kotiranih kompanija. Pravila EU su u skladu sa propisima Međunarodne federacije berzi (International Federation of Stock Exchanges) koji se odnosi na suspenziju ili ponovno uvođenje kotacija.

Operacije koje pokrivaju zakonodavstva zemalja članica EU su poslovanje na regulisanom tržištu, pod kontrolom priznatih institucija, gde javnost ima neposredni ili posredni pristup. Po odredbama ovih zakona, svako lice koje koristi privilegovane informacije za kupovinu ili prodaju za sopstveni račun, ili za račun treće strane, posredno ili neposredno, akcija i hartija od vrednosti poslovnog lica na koje se ta informacija odnosi, podložno je sudskom gonjenju. Profesionalci koji otkrivaju poverljive informacije licima koja po osnovu svoje profesije ne treba da budu primaoci takvih informacija, ili koji daju preporuke trećem licu, podložna su sudskom gonjenju. Gonjenju su podjednako podložni prethodni imalac privilegovane informacije i treća strana koja ima koristi od takve informacije.

Međutim, kontradikcija u propisu je „neodređeni“ karakter „privilegovane“ informacije i njeno pretpostavljeno automatsko korišćenje kod neke kotacije. Ovo drugo tek treba da se dokaže.

Privilegovana informacija je:

- informacija koja nije javno poznata;
- informacija koja ima specifični karakter;
- informacija koja se odnosi na nekog emitenta akcija kojima se javno trguje;

informacija koja, kada bi bila poznata javnosti, takve je prirode da bi mogla da utiče na cenu kotirane vrednosti.

Prevarne radnje zaposlenih

Poverljive informacije i bezbednost povezani su sa „odobravanjem komunikacija“ sa klijentom ili sa vlastima. Curenje informacija nije dopušteno, mada se može lako dogoditi, verbalnom greškom ili na neki fizički ili kompjuterski način. Što se tiče pranja novca, smernice treba da budu potpuno jasne. Niko nema prava da otkriva informacije o sumnji koja se odnosi na nekog klijenta, sa izuzetkom rukovodioca ovlašćenog za compliance. On će, potom, otkrivati informacije samo nadležnom organu, koji treba, u idealnoj prilici, da bude javni tužilac, koji je takođe obavezan da čuva profesionalnu tajnu.

U tom kontekstu, pod klijentom podrazumevamo vlasnika potpisa, ali isto tako i suvlasnika računa, koji nastupa za sopstveni račun ili za račun treće strane, njegovog agenta ili predstavnika, porodicu, prijatelje, revizore i naslednike.

Curenje informacija veoma je česta pojava i može biti iz niskih pobuda. To može biti učinjeno namerno ili nenamerno. Najgore je kada nastaje iz zloupotrebe službenog položaja nekog insajdera, ili osobe izvan banke koja deluje iz niskih pobuda. To je najgora vrsta prevara.

Prevare mogu nastati gubitkom ili krađom dokumenata, sa šaltera, radnog stola ili poslovne tašne. Očigledno je da se to može dogoditi i provalom, krađom dokumenata ili listinga. Danas je češća krađa disketa, listinga i print skrinova, ali isto tako i upadanje u Internet, telebankarstvo i u druge slične distribucione kanale. Curenje informacija predstavlja unutrašnji i spoljašnji faktor rizika.

Postoji potreba da se identifikuju i odaberu visokoosetljive informacije i da se ispitaju najbolji načini za organizovanje pitanja unutar banke da bi se izbegao rizik curenja poverljivih podataka. Relevantne strukture i procedure treba da budu dobro uspostavljene.

Potrebno je identifikovati fizičke aktivnosti, kao što su održavanje, bezbednost i tehničke operacije, ali i analizirati rizik koji je sa njima povezan. Treba uspostaviti pravila bezbednosti.

Prevare na ovom polju su sada preuzele primat nad klasičnim prevarama. Apsolutno je neophodno ustanoviti bezbednost na nivou korisnika, kao i na nivou menadžmenta, a da i ne govorimo na nivou klijenata.

Prevare su često rezultat ljudskog ponašanja, kao posledica podsvesnih potreba, ili teške frustracije, ili jednostavno usled kriminalnih aktivnosti. Većina organizacija ima mnogo frustriranih službenika, iz svih mogućih razloga.

Na kraju, baš kao i u slučaju mera za sprečavanje pranja novca, osnovne postavke su:

- jasna i stalna angažovanost „top menadžmenta“ na pitanjima bezbednosti;
- svest svih zaposlenih o rizicima i odgovornostima.

Zaključak

Svakako nije akademsko pitanje razmotriti kontekst u kome službenici rade. Nadalje, treba da budemo svesni koji su to indikatori frustracija. Odgovor je rukovoditi se po postavljenim ciljevima (management by objectives - MOB). Svako treba da ima opipljiv, dosežan i merljiv cilj pred sobom, da bi se sprečilo negativno ponašanje. Treba da postoji ugovor između organizacije i njenih zaposlenih kojim se organizacija obavezuje da pokaže službeniku kako da postigne svoje ciljeve. Osim toga, službenicima je neophodno omogućiti pohađanje kurseva, obuku, unapređenje i novčane nagrade.

Literatura

- [1] Gilmore, C. W., (1995) Dirty money, The evolution of money laundering counter-measures, Council of Europe Strasbourg, Council of Europe Press
- [2] Greenfield, I. H., (1993) Invisible, Outlawed, and Untaxed, America's Underground Economy, London, Praeger, Westport, Connecticut
- [3] Quirk, P., (1996) Macroeconomic Implication of Money Laundering, Washington D.C., International Monetary Fund, Monetary and Exchange Affairs Department, Working Paper 96/66
- [4] Klasens, R., (2007) Sprečavanje pranja novca, Brisel
- [5] United Nations, (1992): Money Laundering and Associated Issues: The Need for International Cooperation, Doc. E/CN. 15/1992/4
- [6] Novoselec, P., (2004) Opći dio kaznenog prava, Zagreb
- [7] Punch, Maurice, (1996) Dirty Business, London, Exploring Corporate Misconduct
- [8] Reid, Sue Titus, (2000) Crime and Criminology, Boston, Ninth Edition
- [9] Roling, A., L'orientation moderne des notions d'auteur de l'infraction et de participation à l'infraction, RIDP 1957/1-2
- [10] Schonke, dr. Adolf/Schroder, dr. Horst, Strafgesetzbuch, (2001) Kommentar, 26. neu bearbeitete Auflage (Lenckner und and.), München
- [11] Stojanović, Z., (2006) Komentar krivičnog zakonika, Beograd
- [12] Sutherland, E., (1995) Principles of Criminology, Chicago, Revised by D. Cressey, Fifth Edition
- [13] Tanzi, V., (1996) Money Laundering and the International Financial System, Washington, D.C., International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, Working Paper 96/55
- [14] Tiedemann, K., (1993) Strafrecht in der Marktwirtschaft, von Eser/Kaiser/Weigend, Hrsg., Von totalitärem zu rechtsstaatlichem Strafrecht, Internationales Symposium, Freiburg im Breisgau
- [15] F.A.T.F website (fatf-gafi.org)
- [16] J. Orlin Grabbe, <http://www.aci.net>